

263. 4.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Enkele leden spraken als hun oordeel uit, dat samenwerking tusschen de beide gemeenten, welker vereeniging thans wordt voorgesteld, de voorkeur verdient boven samenvoeging. Slechts in geval van uiterste noodzaak mag h. i. worden overgegaan tot het vereenigen van gemeenten. Zij zouden van den Minister willen vernemen, of deze een poging heeft gedaan om voor de moeilijkheden, die dit wetsontwerp wil wegnemen, een oplossing te vinden langs den weg der samenwerking, zooals de Gemeentewet die sedert de laatste wijziging regelt.

Vele andere leden deelden de meening van den Minister, dat het instituut van samenwerking tusschen gemeenten in dit geval geen oplossing kan bieden; de gemeenschappelijke belangen zijn hier zoo talrijk en de verhoudingen zijn zoo gecompliceerd, dat van een dergelijke samenwerking geen heil te verwachten is.

Meenden dus vele leden, dat slechts door een gewijzigde gebiedsindelung een bevredigende regeling van de in den loop der jaren ontstane moeilijkheden kan worden bereikt, over de vraag, of daartoe een algeheele samenvoeging noodig is dan wel of met een ruime partieele grenswijziging kan worden volstaan, liepen de meeningen uiteen.

Sommige leden waren van de noodzakelijkheid eener algeheele vereeniging niet overtuigd. Zij zouden zich met het wetsontwerp dan ook niet kunnen vereenigen.

Zij herinnerden er aan, dat Lonneker herhaaldelijk aan Enschede een gebiedsuitbreiding heeft aangeboden, waarmede deze laatste gemeente geen genoegen heeft willen nemen. Het gedane aanbod achtten zij alleszins redelijk; Enschede zou immers, indien het op het voorstel was ingegaan, en dienovereenkomstig de grenzen gewijzigd waren, voldoende ruimte hebben gekregen om alle diensten en bedrijven, benevens een toekomstig havencomplex, binnen zijn grenzen te brengen en uit te groeien tot een stad van 200 000 inwoners, zonder dat de dichtheid der bevolking daarbij zou behoeven toe te nemen. Een dergelijke groei was zelfs in de periode van hoogconjunctuur niet binnen afzienbaren tijd te wachten. Voor de gemeente Lonneker zou dan overblijven een gebied van ongeveer 12 000 H.A. met \pm 16 000 inwoners. De hier aan het woord zijnde leden meenden, dat dit overblijvende gedeelte zeer wel een zelfstandig bestaan kan leiden. De bevolking is er tamelijk draagkrachtig. Dat het kostbaar in beheer zou zijn, scheen hun niet juist. Integendeel, een dergelijke gemeente, die geheel het karakter van landbouwgemeente zou dragen, wordt doorgaans zuiniger beheerd dan een groote industriestad.

Deze leden kwamen er tegen op, dat de Minister het bestaan van een specifiek landbouwend bevolkingsdeel in de gemeente Lonneker vrijwel ontkent. De sterk ontwikkelde landbouwcoöperaties bijv. zijn er om te bewijzen, dat een dergelijke boerenbevolking wel degelijk aanwezig is. Een belangrijk deel van de bewoners van het tegenwoordige Lonneker, juist datgene, dat bij een partieele inlijving tot zijn oude gemeente zou blijven behoreen, verschilt in zeden en gewoonten sterk van de stedelijke bevolking van Enschede. De boerenstand van Lonneker vraagt niet anders dan zelfstandig te mogen blijven en te worden bestuurd door een gemeenteraad, die geheel is ingesteld op zijn specifieke belangen en behoeften. Naar het oordeel van deze leden kunnen de belangen van een landbouwstreek en die van een industrieel centrum niet naar behooren door één bestuur worden behartigd.

De vroeger voor vereeniging der beide gemeenten aangevoerde motieven — aldus ging men voort — zijn thans voor een groot deel vervallen. Het motief, dat een partieele uitbreiding voor Enschede in financieel opzicht te nadeelig zou zijn, heeft veel van zijn kracht verloren door de gewijzigde financieele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten en de afschaffing der forensenbelasting. Het motief, dat Enschede zich snel ontwikkelde door de voortschrijdende ontwikkeling der katoenindustrie, is geheel komen te vervallen, nu die industrie zich in een buitengewoon zorgelijken toestand bevindt en niet te voorzien is, dat daarin binnen afzienbaren tijd een belangrijke verbetering zal komen.

Op den uitslag van de stemming in den nieuwen gemeenteraad van Lonneker en in de commissie uit de ingezetenen van die gemeente mag naar het oordeel dezer leden geen beroep worden gedaan om te betoogen, dat Lonneker zich in meerderheid met de samenvoeging kan vereenigen. Immers aan de verkiezing dier lichamen hebben ook de bewoners van de vlak om Enschede gelegen wijken deelgenomen, die in het algemeen tegen samenvoeging geen bezwaren hebben, omdat zij praktisch stadsbewoners zijn. Daarentegen hebben vrijwel alle bewoners van het gedeelte, dat bij partieele annexatie zelfstandig zou blijven, zich tegen samenvoeging uitgesproken.

Het motief, dat Enschede geheel door Lonneker wordt omsloten, zou men op een geheele reeks van andere Nederlandsche gemeenten eveneens kunnen toepassen. Zoo wordt, om slechts enkele voorbeelden te noemen, Zwolle geheel omsloten door Zwollerkerspel, Ootmarsum door Denekamp, Oldenzaal door Losser; vrijwel geheel omsloten door één enkele andere gemeente worden o.a. Leeuwarden en Franeker (door Leeuwarder- resp. Franekeradeel), Stad Hardenberg en Stad Delden (door Ambt Hardenberg en Ambt Delden). Blijkt, dat zulke gemeenten al te nauw ingesloten worden, dan dienen de grenzen eenigszins te worden verruimd, doch er is niet de minste reden om ongelijksoortige bevolkingen onder één bestuur samen te brengen.

Vele andere leden waren van oordeel, dat partieele annexatie in dezen geen voldoende uitkomst kan bieden. Met geheele samenvoeging van Enschede en Lonneker zouden zij zich kunnen vereenigen. Het wetsontwerp kwam hun dan ook noodzakelijk en urgent voor.

Wanneer men eenmaal erkent, dat gebiedsuitbreiding noodzakelijk is, kan men zich daarbij niet beperken tot een smalle strook vlak om de stad heen. Dit zou voor Enschede financieel onaanvaardbaar zijn; de bewoners van deze strook immers zijn over het algemeen zeer weinig draagkrachtig. Daarom is het noodzakelijk, de gemeenten in haar geheel te vereenigen, ten einde een goede verdeling van lusten en lasten te verkrijgen. Ook zou een verruiming van het grondgebied van Enschede, zooals Lonneker die wil, niet anders dan een tijdelijke oplossing kunnen brengen.

Dat er een tegenstelling zou bestaan tusschen de bevolkingen der beide gemeenten, achtten deze leden niet juist. Niet alleen is dat deel van de bevolking van Lonneker, dat ook bij partieele annexatie tot Enschede zou komen te behooren, van geheel dezelfde samenstelling als die van deze stad, doch men mag het ook niet zoo voorstellen, alsof het overige gedeelte van Lonneker een eenheid vormt; het vormt veel meer een samenstel van zeer verschillende dorpen en buurtschappen. Glanerbrug bijv., met ongeveer 6500 inwoners, heeft een zeer gemengde bevolking, voor een groot deel bestaande uit arbeiders, die in de fabrieken te Enschede werken. Men behoeft volstrekt niet te vreezen, dat het landbouwende deel der bevolking in de nieuwe gemeente geen behoorlijke behartiging van zijn belangen zal vinden. Immers het belang van de overige groepen brengt mede, dat aan de landbouwbelangen volle aandacht wordt geschonken, terwijl ook de politieke partijen ongetwijfeld zorg zullen dragen voor een vertegenwoordiging van den boerenstand in den gemeenteraad.

Sommige leden, die overigens met het wetsontwerp konden instemmen, telden toch niet licht het bezwaar, dat ten gevolge

van de samenvoeging der beide gemeenten de gemeenteraadsverkiezingen zullen worden vervroegd. Gezien de economische omstandigheden ter plaatse achtten zij het vervroegen dezer verkiezingen met de daaraan verbonden kosten bedenkelijk. Toch gaven zij toe, dat de voorgestelde wijziging der gemeentelijke indeeling van dien aard is, dat met een nieuwe samenstelling van den gemeenteraad niet kan worden gewacht tot het tijdstip der periodieke verkiezingen. Zij zouden er dan echter de voorkeur aan geven, dat alle in het wetsontwerp genoemde data zoodanig werden verschoven, dat de periodieke gemeenteraadsverkiezing bij het tot stand komen der grenswijziging zou aansluiten.

Vele andere leden hadden ook tegen deze oplossing, gezien de urgentie van het wetsontwerp, bezwaar. Wel sloten zij zich aan bij den aandrang, uitgeoefend door de eerstbedoelde leden, dat in het algemeen bij het voorbereiden en indienen van ontwerpen tot wijziging van gemeentegrenzen met het tijdstip der periodieke raadsverkiezingen rekening zal worden gehouden.

Gevraagd werd, of in het wetsontwerp niet een gelijke bepaling omtrent toepassing der Lager-onderwijswet 1920 kan worden opgenomen als voorkomt in art. 14 van het wetsontwerp tot wijziging van de grenzen der gemeenten Rotterdam, Rhoon, enz. (Zitting 1933—1934, 221.)

Ten slotte achtten eenige leden, die erkenden, dat het voorstel tot vereeniging van Enschede en Lonneker de moeilijkheden daar ter plaatse tot een definitieve oplossing zal brengen, het toch gewenscht, op de in de Memorie van Toelichting terloops aangeduide gedachte aan een streekplan ietwat nader in te gaan. Zij herinnerden er aan, dat Gedeputeerde Staten van Overijssel reeds in 1927 een commissie hebben ingesteld tot bestudeering van een gewestelijk plan Twenthe, met subcommissies voor industrie en verkeer, landbouw, natuurschoon en volkshuisvesting. Reeds uit de opdracht, aan die commissie gedaan, blijkt, dat de moeilijkheden, welke de Minister thans voor Enschede en Lonneker wil oplossen door samenvoeging, gelden

voor geheel Twenthe. Het is daarom van zeer veel belang, dat de Regeering aan den arbeid dezer commissie haar aandacht schenkt. Het was dezen leden niet bekend, tot welke resultaten die arbeid heeft geleid, noch of deze commissie een uitgewerkt rapport heeft uitgebracht. Mocht dit laatste het geval zijn, dan zouden zij daarmede gaarne in kennis gesteld worden. Wel was het hun bekend, dat genoemde commissie zich bezig heeft gehouden niet alleen met het aangeven der hoofdverbindingswegen te land, met de waterwegen, met de terreinen, welke met het oog op het natuurschoon dienen te worden gespaard, en met die, welke voor bebouwing in aanmerking komen, doch ook o.a. met een plan voor den afvoer en de reiniging van het afvalwater uit de verschillende industriecentra. Als een van de belangrijkste punten, welke bij het ontwerpen van een gewestelijk plan in het oog gevat moeten worden, beschouwden deze leden de vraag, of de economische structuur van Twenthe geen verandering behoort te ondergaan, in dien zin, dat de fabrieksarbeiders, waarvan thans een overcompleteet bestaat, zooveel mogelijk geheel of gedeeltelijk worden teruggebracht naar het land. Zoo ergens behoefte bestaat aan een streekplan, ten einde voor een groot aantal moeilijkheden een oplossing te vinden, dan is dat naar het oordeel dezer leden in Twenthe het geval. Met groote belangstelling zouden zij een uiteenzetting van de meening der Regeering hieromtrent te gemoet zien.

Aldus vastgesteld 31 Januari 1934.

WIELINGA.

VAN DER PUTT.

ENGELS.

VAN VOORST TOT VOORST.

SURING.